מֵימַהַל חֵיבֵי מָהֲלִינַן לֵיהּ – איך מלים בשבת תינוק שלא ידוע אם כבלו לו חדשיו אם לא, הלא לדעת רבן שמעון בן גמליאל הוא ספק נפל, ויתכן שהמוהל עושה חבורה שלא במקום מצוה, ומאחר שנאמר בתורה שמלים בשבת, מוכח שבסתם ולדות לא חוששים לנפל שלא כדעת רבן שמעון בן גמליאל. מתרצת הגמרא: **אָמַר** רַב **אַחָבָה, מָלִין אוֹתוֹ מִמָּה נַפְשָׁךְ** – בין כך ובין כך, **אִם** חַי **הוּא,** כלומר שכלו לו חדשיו, **שַׁפִּיר** קָא מָהִיל – יפה עשה שמל ואף עשה מצוה, **וְאִם** לָאו – ואם לא כלו לו חדשיו ודינו כמת, חיתוך ערלתו אינה נחשבת לעשיית חבורה, שהרי מְחַתֵּךְ בַּבָּשָׂר מת **הוּא** ואין בו איסור.

מקשה הגמרא: **וְאֶלָּא** הָא דְּתַנְיָא – מה ששנינו בברייתא, **סָפֵק בֶּן שִׁבְעָה סָפֵק בֶּן שְׁמוֹנָה** – תינוק שאין יודעים אם נולד בחודש השביעי או השמיני של עיבורו, **אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת,** שמא הוא בן שמונה שדינו כמת ואין כל מצוה במילתו ומספק אין למול. ואם כדברי רב אדא בר אהבה, **אַמַּאי** – מדוע אין מלים אותו, **נִימַהֲלֵיהּ** – נמול אותו מִמָּה נַפְשָׁךְ, **אִם** חַי **הוּא, שַׁפִּיר** קָא מָהִיל – יפה עשה שמל, **וְאִם לָאו** הרי מְחַתֵּךְ בַּבָּשָׂר **הוּא.**

מתרצת הגמרא: **אָמַר** מַר בְּרִיהּ דְּרַבִינָא, **אָנָא** וְרַב נְחוּמִי בַּר זְכַרְיָה תַּרְוַיְיהוּ קוּשְׁיָא זוּ, **מֵימָהִיל** חֵבִי נַמִּי מָהֲלִינַן לֵיהּ – אכן מלים ספק בן שמונה, **ולָא נְצְרְכָה** – לא הוצרכה הברייתא לומר שאין מחללים עליו את השבת, **אֶלָּא** לְמַכְשִׁירֵי מִילָה, כגון עשיית סכין, **וְאַלִּיבָּא** דְּרַבִּי אֶלְעָזָר שהתיר לחלל השבת גם עבורם. ומלמדנו התנא שדין זה אינו אלא אם ידוע לנו שכלו לתינוק תשעת חדשי העיבור, אבל בספק בן שמונה יתכן שאין מצות מילה כלל, ונמצא מחלל את השבת בעשיית פחמים וברזל לצורך עשיית הסכין.

הגמרא תולה את דברי רב אדא בר אהבה שנפל נחשב למת, במחלוקת תנאים: **אָמַר אַבַּיֵי, כְּתַנָּאֵי** – נחלקו תנאים בדבר זה. שנינו בברייתא (ספרא שמיני פ״ו): נאמר בתורה בענין טומאת נבילה (ויקרא יא לט) 'וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא', ודורשים מתיבת 'לאכלה' שבאה לְהָבִיא [–לרבות] **בֶּן שְׁמוֹנָה** – ולד של בהמה שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור, **שֶׁאֵין שְׁחִיטָתוֹ** מְטַהֲרָתוֹ מטומאת נבילה כיון שאינו ראוי לחיות ודינו כמת. **רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ** מטומאת נבילה. **מַאי לָאו** בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי – האם אינם חולקים בזה, דְּמַר סָבַר – רבי יהודה ורבי אלעזר סוברים שבן שמונה חַי **הוּא** ולכן שחיטתו מטהרתו, **וּמַר** – ותנא קמא סָבַר מֵת **הוּא** ואין שחיטתו מטהרתו.

דוחה הגמרא: **אָמַר** רָבָא, **אִי** הָכִי – אם כך שנחלקו התנאים אם בן שמונה דינו כחי או כמת, **אַדְּמִיפַּלְגִי** – עד שהם חולקים **לְעָנְיַן טוּמְאָה וְטָהֳרָה, לִיפַּלְגִי** – שיחלקו **לְעָנְיַן אֲכִילָה,** כלומר התנא הסובר שבן שמונה דינו כחי, יסבור שמותר לאוכלו לאחר שחיטה, והתנא הסובר שבן שמונה דינו כמת יסבור שאין שחיטתו מתירתו ואסור לאוכלו. **אֶלָּא** ודאי דְּכוּלֵי עָלְמָא – לכל הדעות בן שמונה מֵת **הוּא** ואסור באכילה, ונחלקו רק לענין טומאת נבילות, **וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרִי,** שדין בן שמונה **כְּטַהֲרָתָהּ,** כשם שטַהֲרָתָהּ לָאו אַף עַל גַּב דְּמֵתָה הִיא – אף שאינה ראויה לחיות ונחשבת כמתה, שְׁחִיטָתָהּ מְטַהֲרָתָהּ מטומאת נבילה, הָכָא נַמִּי – גם כאן בבן שמונה שנשחט **לֹא** שָׁנָא – אינו שונה מטריפה ואף שנחשב כמת מכל מקום שחיטתו מטהרתו. **וְרַבָּנָן** סוברים, שבן שמונה **לֹא** דָּמֵי לְטַרְפָה, אלא גרוע ממנה, לפי שטַרְפָה הֶיתֵּהּ לָהּ שָׁעַת הַכּוֹשֶׁר, כלומר היתה לה אפשרות להיות טהורה אם היו שוחטים אותה קודם שנעשתה טריפה, אבל הָאי – בן שמונה **לֹא** הֶיתֵּהּ לָהּ שָׁעַת הַכּוֹשֶׁר להישחט ולהיטהר שהרי נולד קודם זמנו. מוסיפה הגמרא: **וְכִי** תֵּימָא – ואם תקשה, והרי בהמה שנעשתה טְרֵפָה מִבֶּטֶן ונולדה כשהיא טריפה שלא היתה שעת הכושר ושחיטה מטהרתה והוא הדין לבן שמונה, **מַאי** אִיכָּא לְמֵימַר – מה יש לחכמים להשיב על כך. יש להשיב, הָתָם יֵשׁ בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה – בהמה שכלו לה חדשיה, גם אם נולדה כשהיא טריפה, מכל מקום שאר בהמות שכלו חדשיהן מועילה להן שחיטה, אבל הָכָא – זו שנולדה בשמיני אֵין בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה, כלומר, כל הבהמות שנולדו בשמיני לא מועילה להן שחיטה.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רבן שמעון בן גמליאל (לעיל קלה:) החושש בסתם בהמה לנפל, אם יש החולקים עליו בזה: **אִיבַּעְיָא** לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, **מִי** פְּלִיגִי – האם חולקים רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל **אוֹ לֹא, וְאִם תִּמְצֵי** לוֹמַר פְּלִיגִי – ואם תרצה לומר שנחלקו, עדיין יש להסתפק האם הָלָכָה כְּמוֹתוֹ **אוֹ** אֵין הָלָכָה כְּמוֹתוֹ.

הגמרא פושטת את הספק מברייתא: **תָּא שְׁמַע** – בא ושמע ראיה לפשוט את הספק. שנינו בברייתא: **עֻבָּל שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם טוֹב, שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,** ולא חוששים שמא הוא נפל, שלא כרבן שמעון בן גמליאל.

דוחה הגמרא: **הָכָא** בְּמַאי עָסְקִינַן – כאן בברייתא מדובר באופן דְּקִים לֵיהּ בְּנַוָּויהּ – שהשוחט את העגל יודע שֶׁגָּלְחוּ לוֹ חֲדָשָׁיו ולכן אין חוששים שמא הוא נפל, ומותר לשוחטו ביום טוב, אך אם אינו יודע שכלו חדשיו יתכן שחוששים שהוא נפל ואסור לשוחטו.

הגמרא מביאה ברייתא אחרת לפשוט ממנה את הספק: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא לענין מחלוקתם של רבי שמעון ורבי יהודה אם מותר לבדוק מומי בכור [שנולד קודם יום טוב] ביום טוב (ביצה כו.), **וְשָׁוִין** – שניהם מודים, **שֶׁאִם** ישבו שם הדיינים וראו **שנּוֹלַד הוּא וּמוּמוֹ עִמּוֹ** – שנולד עם המום, מותר להם לבדוק אם הוא מום קבוע ולהתירו באכילה, לפי **שֶׁזֶּה מִן הַמּוּכָן,** כלומר מיד עם לידתו הוא מוכן לאכילה. וכיון שמעולם לא היה אסור באכילה, אין בקביעת הדיין המתירו משום עשיית דין. מבואר שהבכור מותר באכילה ביום שנולד ולא חוששים שמא הוא נפל, ושלא כרבן שמעון בן גמליאל, מוכח מכאן שחכמים חולקים עליו והברייתא נוקטת כשיטתם. דוחה הגמרא: לעולם יתכן שלא נחלקו עליו חכמים, **וְהָכָא נַמִּי** – גם ברייתא זו עוסקת בבכור שידוע שֶׁגָּלְחוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, שאף לדעת רבן שמעון בן גמליאל הוא מותר באכילה מיד.

הגמרא פושטת את הספק מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע** דְּאָמַר **רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** שבסתם ולד שלא ידוע אם כלו חדשיו, חוששים שמא הוא נפל, ואם הוצרך שמואל לומר שֶׁהֲלָכָה כמותו, **מִכְּלָל** דְּפְלִיגִי – מוכח שחכמים חולקים עליו, **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן יש להוכיח שנחלקו עליו והלכה כמותו.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים: **אָמַר אַבַּיֵי,** אם **נָפַל** הולד **מִן הַגַּג** ומת **אוֹ שֶׁאָכְלוֹ אֲרִי** והרגו בתוך שלשים הימים ללידתו, **לִדְבֵרֵי הַכֹּל** בחזקת **חַי הוּא** קודם מיתתו, כיון שלא ראינו בו כל חסרון, ורוב היולדות אינן מפילות, ואם אביו מת לפניו ולא היו לו בנים אחרים, פוטר ולד זה את אמו מחליצה ויבום. וכן בבהמה, אם שחטוה תוך שמונה ימים ללידתה מותרת באכילה. **כִּי** פְּלִיגִי – ומחלוקתם היא באופן שֶׁפִּיהֵק מיד אחר לידתו וראו בו חיות מעטה בלבד **וָמֵת, מַר** – התנא החולק על רבן שמעון בן גמליאל **סָבַר,** שבחזקת חַי **הוּא** קודם מיתתו, **וּמַר** – רבן שמעון בן גמליאל **סָבַר, מֵת הוּא.** מבררת הגמרא: **לְמַאי נָפְקָא מִינַּיהּ** – איזו הלכה למדים ממחלוקת זו, **לְפָטוֹר** את אמו מִן הַיִּיבּוּם, אם מת אביו קודם לכן ולא היו לו בנים אחרים, שלדעת חכמים אמו פטורה מיבום משום שבעת מיתת אביו היה חי, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל חייבת ביבום כיון שבעת מיתת אביו היה מת.

הגמרא מקשה על דברי אביי: כיצד ניתן לומר שאם **נָפַל מִן הַגַּג אוֹ אֲכָלוֹ אֲרִי** בתוך שלשים ללידתו, **דִּבְרֵי הַכֹּל** בחזקת **חַי הוּא, וְהָא** [–הרי] **רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אִיקְּלָעוּ לְבֵי בְּרֵיהּ** – נזדמנו לבית בנו **דְּרַב אִידִי בַּר אָבִין, וַעֲבִיד לְהוּ עִיגְלָא תִּילְתָא בִּימָמָא דְּשַׁבְעָה** – ובישל עבורם עגל בריא וטוב ביום השביעי ללידתו. **וְאָמְרִי** לֵיהּ – ואמרו לו רב פפא ורב הונא, **אִי אִיתְרְחִיתוּ**

המשך בעמוד קלט

לֵיהּ עַד לְאוֹרְתָא – אם היית ממתין עד הערב ורק אז שוחט אותו,
הֲוָה אָכְלִינַן מִינֵּיהּ – היינו אוכלים ממנו, אבל הַשְׁתָּא – עתה
ששחטת אותו ביום השביעי, לָא אָכְלִינַן מִינֵּיהּ – לא נאכל ממנו,
כיון שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל שבסתם ולד יש לחוש לנפל.
ממעשה זה מוכח שרבן שמעון בן גמליאל חושש לנפל גם כשלא
פיהק ומת ולא ראינו בו כל חסרון, שלא כדברי אביי.
מתרצת הגמרא: אֶלָּא צריך לומר להיפך, כְּשֶׁפִּיהֵק וָמֵת ולא ראו
אלא חיות מעטה, דִּבְרֵי הַכֹּל מֵת הוּא, כִּי פְּלִיגִי – ובאיזה אופן
נחלקו, בְּנֶפֶל מִן הַגַּג וַאֲכָלוֹ אֲרִי ולא היה בו כל חסרון. מַר – רבן
שמעון בן גמליאל סָבַר, כיון שלא עברו שלשים יום, יש לחשוש
שמא מֵת הוּא, וּמַר – והתנא החולק סָבַר שבחזקת חַי הוּא.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: בָּרִיהּ [–בנו] דְּרַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף
אִתְיְלִיד לֵיהּ הַהוּא יְנוּקָא – נולד לו תינוק, בְּגוֹ תְּלָתִין יוֹמִין שְׁכִיב
– ומת בתוך שלשים לילדתו. יָתִיב קָמְתַּאֲבֵיל עֲיָלֵיהּ – ישב אביו
והתאבל עליו. אֲמַר לֵיהּ אֲבוּהּ – אמר לו רב דימי אביו, צְוּרוֹנֵיתָא
קְבָעִית לְמֵיכַל – האם רצונך לאכול מטעמים שאוכלים האבלים
הנקראים צוורוניתא ועל כן אתה מתאבל, כלומר אינך חייב
להתאבל, כיון שדינו כנפל. אֲמַר לֵיהּ – אמר לו בנו, קִים לִי בֵּיהּ –
ידוע לי בו שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו וודאי אינו נפל.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין: רַב אַשֵׁי אִיקְלַע בֵּי רַב כַּהֲנָא –
הזדמן לביתו של רב כהנא, אִיתְּרַע בֵּיהּ מִילְתָא – ארע שבנו של רב
כהנא מת בְּגוֹ תְּלָתִין יוֹמִין – בתוך שלשים יום ללידתו. חַזְיֵיהּ – ראה
רב אשי את רב כהנא דְּיָתִיב וְקָא מִתְאַבֵּל עֲיָלֵיהּ – שישב והתאבל
עליו. אֲמַר לֵיהּ רב אשי, לָא סָבַר לֵיהּ מַר – וכי אינך סובר לָהָא
דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שֶׁהָלְכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
שבסתם דינו כנפל. אֲמַר לֵיהּ רב כהנא, קִים לִי בְּגַוֵּיהּ – ידוע לי בו
שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו.
הגמרא דנה בתינוק שמת בתוך שלשים יום ללידתו אם פוטר את
אמו מיבום: אִיתְּמַר – נאמר בבית המדרש, אשה שמת בעלה
והשאיר בן אחד שֵׁמֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים ללידתו, וְעל אף שיש לאב
אחים, עֲמָדָה וְנִתְקַדְּשָׁה לאחר, כיון שהיתה סבורה שבן זה פוטרה
מיבום. אֲמַר רַבִינָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא,

אִם אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל הִיא, כלומר אם התקדשה לישראל המותר לשאת חלוצה, **חוֹלֶצֶת** לאחד האחים ורק אחר כך תינשא לישראל שקידשה, כיון שיתכן שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל שהתינוק נחשב לנפל ואינו פוטר את אמו מיבום וחליצה. אבל **אִם אֵשֶׁת כֹּהֵן הִיא**, כלומר שנתקדשה לכהן האסור בחלוצה, **אֵינָהּ חוֹלֶצֶת** כדי שלא תאסר עליו, וסומכים באופן זה על שיטת חכמים שבסתם ולד אין חוששים לנפל. **וְרַב שֶׁרֵבְיָא מְשַׁמֵּיהּ** [–בשמו] **דְּרָבָא אָמַר, אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ**, בין אם היא אשת ישראל ובין אשת כהן חוֹלֶצֶת, ואם התקדשה לכהן יגרשה. **אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב שֶׁרֵבְיָא**, אמנם **בָּאוֹרְתָא** – בערב **אָמַר רָבָא חָכֵי** שאחת זו ואחת זו חולצת, אבל **לְצַפְרָא** – למחרת בבוקר **הֲדַר בֵּיהּ** – חזר בו ואמר שאשת כהן לא תחלוץ. **אָמַר לֵיהּ** רב שרביא לרבינא, **שְׁרִיתוּהָ** – התרתם לכהן לשאתה על ידי שפטרתם אותה מחליצה, **יְהֵא רַעֲוָא דְּתִשְׁרוּ תְּרֵיכָּא** – יהי רצון שתתירו חֵלֶב באכילה, כלומר, אם הנך מתיר שומרת יבם לשוק תוכל אף להתיר חלב באכילה.

הגמרא דנה בשיטת רבי יהודה במשנה בענין מילת אנדרוגינוס בשבת. שנינו במשנה (קלד:): **רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר וכו'** למול אנדרוגינוס בשבת. **אָמַר רַב שִׁיזְבִי אָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא לְכָל** ענין **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאַנְדְּרוֹגִינוֹס זָכָר הוּא**, אלא רק לענין מילה. **שֶׁאִם אַתָּה אוֹמַר בֵּן** שלכל דבר דינו כזכר, **בַּעֲרָכִין יֵעָרֵךְ** – האומר ערכו עלי, יהיה עליו לתת ערך של זכר.

מברר הגמרא: **וּמְנָלָן דְּלֹא מְיַעֲרֵךְ** – ומנין שרבי יהודה סובר שאין אנדרוגינוס נערך, **דְּתַנְיָא** – ששנינו בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא כז ג) 'וְהָיָה עֶרְכְּךָ **הַזָּכָר**', ומייתור האות ה"א דורשים שדווקא זכר נערך, **וְלֹא טוּמְטוּם** [–אטום, שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות מחמת הקרום שעליו] **וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס. יָכוֹל** היית לומר **שֹׁא יֵהֵא בְּעֶרְכְּךָ אִישׁ, אֲבָל יֵהֵא בְּעֶרְכְּךָ אִשָּׁה**, והאומר ערכו עלי יתן כערך אשה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב בייתור האות ה"א שבתיבת 'הַזָּכָר' ותיבת 'ואם' שבפסוק 'וְאִם נְקֵבָה הִיא', שרק **זָכָר וַדַּאי וּנְקֵבָה וַדַּאית** נערכים **וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס.**